

Nedre Telemark tingrett - TNETE-2014-92652

Instans	Nedre Telemark tingrett - Dom.
Dato	2014-12-08
Publisert	TNETE-2014-92652
Stikkord	Annullering av ekteskap. Ekteskapsloven (1991) § 16 tredje ledd, ekteskapsloven (1918) § 35.
Sammendrag	Saken gjelder en begjæring om annullering av et ekteskap inngått i 2012 som ugyldig.
Saksgang	Nedre Telemark tingrett TNETE-2014-92652 (14-092652TVI-NETE).
Parter	A (advokat Janneche Christine Lindtner) mot B (advokat Hildur Strømhaug v/advokatfullmektig Kine Wesseltoft).
Forfatter	Tingrettsdommer Gustav Søvde.

Saken gjelder en begjæring om annullering av et ekteskap inngått 0.0.12 som ugyldig.

A og B giftet seg 26. august 2012. De hadde da vært forlovet i ca ½ år. De hadde før det jobbet på samme arbeidsplass og vært kjente i ca 1 år. Forlovelsen ble inngått i løpet av en uke etter den første «daten». De var begge oppvokst og var da de ble kjent med i samme menighetsfellesskap i [Trossamfunn] ([Kallenavn]). Paret fikk en datter 23. august 2013. Det ble problemer mellom ektefellene. Dette kulminerte i en episode 3. desember 2013 hvor han ville hindre henne i å ta en telefon, og tok henne hardt i armene og holdt henne fast slik at hun fikk blåmerker. Hun kom seg imidlertid løs fra hans grep. Etter dette har partene ikke bodd sammen og det ble søkt om separasjon. De fikk separasjonsbevilling 1. april 2014.

Ved stevning av 2. juni 2014 fra advokat Janneche Lindtner på vegne av A ble det begjært annullering av ekteskapet. Ved tilsvar av 27. juni 2014 fra advokat Hildur Strømhaug v/advokatfullmektig Kine Wesseltoft på vegne av B ble det tatt til motmæle og påstått at ekteskapet er gyldig inngått.

Saksøker har i det vesentlige gjort gjeldende:

Ekteskapet mellom A og B må kjennes ugyldig fordi hun er blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettsstridig atferd fra hans side, jf ekteskapsloven § 16, 3. ledd.

Både fysisk og psykisk tvang omfattes av bestemmelsen i ekteskapsloven § 16, 3. ledd.

En må i denne saken se på den bakgrunn og sammenheng saksøker lever i. Hun er vokst opp i et lukket trossamfunn som skiller seg fra det øvrige norske samfunnet. Men har mange egne normer og holdninger. Det er et svært tett samfunn hvor medlemmene og familiene holder tett sammen. Dette har gjort at saksøker har levd et svært beskyttet liv. Man kan trekke paralleller til en del innvandrerfamiljer.

Kjernen i tvangsbegrepet etter ekteskapsloven § 16, 3. ledd er handlinger som rammes av straffeloven § 222, andre ledd. Spørsmålet her blir om hun kan sies å være tvunget til å inngå ekteskapet ved «utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd». Den psykiske tvangen kan bestå i sosiale sanksjoner som utstøtelse og sterk moralsk fordømmelse. Et slikt press kan bli så sterkt og intenst at en ung person mister sin motstandsevne. Det kan også være snakk om «å true med slik atferd», jf strl. § 222, andre ledd.

Det er i denne saken snakk om press på 3 nivåer. Det er for det første hele nettverket i dette lukkede samfunnet. Man gifter seg her stort sett innad i nettverket. Her var det inngått en forlovelse som var behørig feiret, og bryllup var fastsatt med 300 inviterte gjester fra fjern og nær. Det var svært vanskelig å gå tilbake på dette når først beslutningen var tatt, selv om hun ble svært i tvil om dette var riktig etter hvert. For det andre var det presset fra saksøkte. Han er en flink manipulator, og hadde andre erfaringer inn i forholdet enn henne, som hadde levd et svært beskyttet liv. Han hadde vært utsatt for overgrep som barn. Dette hadde medført at deres intimitetsgrenser var forskjellige og forståelsen av grenser. Hun kjente nok til overgrepene, men ikke omfanget av dette. Han snakket henne rundt og presset henne hele tiden på hennes grenser. På grunn av den beskyttede tilværelsen hun hadde hatt må hun kunne sammenliknes med en 13-14 åring i samfunnet ellers i forhold til kunnskaper om seksualitet, alkohol etc. Hun har opplevd hans manipulasjon og væremåte som et ekstremt press. For det tredje var det hennes eget psykiske press. Dette har sin bakgrunn i hennes tro. Han spilte på at hun var den sterke som skulle hjelpe han som var svak. Han ga uttrykk for at han ikke kunne leve uten henne. Hun var redd for at han skulle ta sitt eget liv, og at hun skulle bli ansvarlig for et annet menneskes død.

Det vises til dom fra Nedre Romerike tingrett av 13.06.14 (TNERO-2013-205170).

Det må anses sannsynliggjort at hun har vært utsatt for et utilbørlig press som tilsier at vilkårene for å erklære ekteskapet ugyldig er tilstede.

Ekteskapet må erklæres ugyldig også etter allmenne ulovfestede ugyldighetsregler, hvor den ene ektefellen har forledet den andre til å inngå ekteskap ved falske opplysninger eller svikaktig fortielse av sannheten om seg selv, og det på denne bakgrunn ikke er rimelig grunn til å forlange at ekteskapet skal fortsette.

I ekteskapsloven 1918 i § 35 nr. 5 var det en bestemmelse om dette. Denne ble opphevet ved ny ekteskapslov av 1991. Muligheten til at ekteskapet kan kjennes ugyldig ble imidlertid videreført under henvisning til ulovfestede ugyldighetsregler. Det vises til merknader til § 16 i Ot.prp.nr.28 (1990-1991) Om lov om ekteskap, og til Ot.prp.nr.44 (1993-1994) Om lov om endringer i lo 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap, kap IV, pkt 1.1. Det

vises også til Familieretten av Arnholm og Lødrup s. 56. Det vises videre til dom i RG-1972-492 og dom fra Borgarting lagmannsrett av 04.06.03 (LB-2002-3920).

I denne saken forandret saksøkte karakter etter at han ble gift, og det kom fram mange forhold som han hadde holdt skjult inntil de ble gift. Det viste seg allerede på bryllupsreisen at saksøkte hadde et alkoholproblem og drakk mye og var mye beruset. Etter bryllupet ville han ikke jobbe slik at hun måtte forsørge ham. Han brukte isteden mye tid på spill, ofte til langt på natt. Det kom også fram at han hadde stjålet fra arbeidsplassen og fra andre. Likeledes at han hadde stiftet gjeld fra før bryllupet som han ikke hadde fortalt om. Det hele kulminerte med at han var voldelig mot henne i desember 2013. Dette er anmeldt til politiet. Hun søkte deretter separasjon.

Det er ikke rimelig grunn til å forlange at ekteskapet under disse omstendigheter skal kunne fortsette.

Det er av stor velferdsmessig betydning for henne at ekteskapet blir erklært ugyldig. På grunn av sitt kristne livssyn, slik hun oppfatter Guds ord i Bibelen, kan hun ikke gifte seg igjen, hvis hun blir skilt, og hennes fraskilte mann fremdeles lever, idet ekteskapet består innfor Gud. Dette er også oppfatningen i [Trossamfunn] hvor hun er medlem. Hun ville hvis hun giftet seg igjen ikke kunne fortsette som en del av menigheten. Og det er her hun har hele sitt nettverk. Men uansett vil hun ikke kunne gifte seg igjen, idet dette vil stride grunnleggende mot hennes tro.

Saksøker la ned slik påstand:

1. Ekteskapet mellom A og B inngått 26. august 2012 annulleres som ugyldig.
2. B betaler sakens omkostninger.

Saksøkte gjorde i det vesentlige gjeldende:

Det er i denne saken ikke grunnlag for å konkludere med at saksøker har blitt tvunget til å inngå ekteskap ved rettsstridig atferd, jf ekteskapsloven § 16, tredje ledd. Den rettsstridige atferd det er snakk om i § 16 tredje ledd er først og fremst det som rammes av straffeloven § 222, annet ledd, hvor det er snakk om «vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettstridig atferd eller ved å true med slik atferd». Det vises til Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter med protokoller, artikkel 23 nr. 3, og Konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner, artikkel 16, 1 b).

Ekteskapet mellom saksøker og saksøkte er inngått på helt frivillig basis. Det var disse to som alene bestemte seg for å gå ut på «date», og deretter forlove seg, og deretter inngå ekteskap. Det er hverken familie eller menighet som har presset dem til dette. Det er heller intet grunnlag for å si at det ville blitt noen sanksjoner eller form for utstøtelse dersom de hadde brutt forlovelsen. Om han skulle ha sagt at han kan ikke leve uten henne kan ikke det tolkes som en trussel om at han vil ta sitt eget liv. Han har ikke vært suicidal. Under en badeepisode i forlovelsestiden erkjenner han at han var for nærgående, men det var langt fra noe voldtektsforsøk slik det har blitt anført fra saksøker. Når det gjelder at han har vært utsatt for overgrep mens han var barn og ungdom fortalte han dette til saksøker i begynnelsen da de begynte å være sammen. Hun ga også uttrykk for at hun kjente til dette. De hadde kjent hverandre et år da de begynte å være sammen.

I forarbeidene til ekteskapsloven § 16, 3. ledd er det framhevet at bakgrunnen for bestemmelsen var at det kan kjennes som en merbelastning for den som blir tvunget inn i et ekteskap, dersom vedkommende må gå veien om separasjon og skilsmisse for å komme ut av ekteskapet. Her er allerede separasjon tatt ut for å forberede skilsmisse.

Det er ikke sannsynliggjort at saksøker har vært utsatt for slik tvang at ekteskapet kan kjennes ugyldig.

I ekteskapsloven av 1918 var det i § 35 nr. 5 en bestemmelse om at ekteskapet kunne omstøtes dersom den ene ektefellen hadde villedet den andre om hvem han egentlig var, eller om personlige forhold som måtte forventes å ville avholdt den andre fra å inngå ekteskap. En omstøtelse etter denne bestemmelsen hadde bare virkninger framover, ikke bakover. Denne bestemmelsen ble imidlertid opphevet ved ny ekteskapslov fra 1991.

Det vises til NOU 1986:2 Innstilling til ny ekteskapslov - del I, pkt 5.4.3, Ot.prp.nr.28 (1990-1991) Om lov om ekteskap, Merknader til § 16, Ot.prp.nr.44 (1993-1994) Om lov om endringer i lov 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap, kapittel IV pkt 1, Ot.prp.nr.103 (2002-2003) Om lov om endringer i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m., kapittel 5, pkt 5.1. Det kan ut fra lovens forarbeider ikke legges til grunn at § 35 nr. 5 i ekteskapsloven av 1918 er videreført.

Det vises til dom i Toten tingrett 08.04.02 (RG-2002-981).

Saksøkte har vært åpen overfor saksøker om seg selv og sin fortid, bl.a. at han ble utsatt for overgrep som barn og ungdom. Dette var traumatiske hendelser, og kan ha hatt betydning for hans fungering etter at de ble gift, både i forhold til bruk av alkohol og psykiske forhold, og muligheten for å stå i en jobb over tid. Han erkjenner at han har stjålet ved noen anledninger, men ikke betydelige beløp. Det er riktig at han hadde stiftet noe gjeld før de giftet seg, men dette var ikke betydelige beløp. Han erkjenner at han holdt saksøker fast ved den episoden som skjedde i desember 2013. Han beklager dette sterkt, men det var ikke snakk om betydelig vold. Han handlet i affekt.

Det er ikke grunnlag i norsk rett til å kjenne ekteskapet ugyldig på bakgrunn av det som har skjedd og det som har kommet fram etter at ekteskapet ble inngått.

Saksøkte la ned slik påstand:

1. Ekteskapet mellom A og B, inngått 0.0.12, er inngått på gyldig vis.
2. A dømmes til å betale sakens omkostninger.

Retten vurdering:

Retten legger til grunn at saken gjelder et rettsområde uten fri rådighet idet offentlige hensyn begrenser partenes rådighet i søksmålet, jf tvl. § 11-4. Retten er således ikke bundet av partenes prosesshandlinger lenger enn dette er forenlig med de offentlige hensyn. Men retten kan bare avgjøre de krav som er reist i saken. Retten finner saken forsvarlig opplyst til å kunne avgjøres på grunnlag av det som har kommet fram i saken.

Retten vil først vurdere om ekteskapsloven § 16, 3. ledd kan være anvendelig i denne saken. Denne bestemmelsen lyder slik:

«Hver av ektefellene kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig dersom han eller hun er blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettstridig atferd. Dette gjelder uavhengig av hvem som har utøvd tvangen.»

Bestemmelsen i ekteskapsloven § 16, 3. ledd ble tilføyd til ekteskapsloven av 1991 ved endringslov av 24. juni 1994, idet den nye ekteskapsloven ikke inneholdt særskilte bestemmelser om oppløsning av tvangsekteskap, slik som den tidligere loven av 1918 gjorde. Bakgrunnen var at man var blitt oppmerksom på at tvangsekteskap kunne være aktuelt hvor ektefellene hadde bakgrunn i en annen kultur enn den norske. Men den gjelder selvfølgelig generelt.

Det er ved note i § 16, 3. ledd vist til straffeloven § 222, 2. ledd hvor det heter:

«For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap.»

Men § 16, 3. ledd antas å ha en videre rekkevidde enn straffebestemmelsen i § 222, 2. ledd, jf Ekteskapsloven Holmøy og Lødrup, 2.utgave s. 95.

Men selv om § 16, 2. ledd har en videre rekkevidde enn det man kan straffes for etter straffeloven § 222, 2. ledd, må en kunne legge til grunn at det skal være ganske alvorlige forhold tilstede før det kan legges til grunn at ekteskapet blir ansett ugyldig etter denne bestemmelsen.

I herværende sak synes partene å ha blitt kjent med hverandre ved at de jobbet på samme sted. De hadde kjent hverandre i ca 1 år før han ba henne ut på en «date». Retten legger også til grunn at de hadde vært del av det samme miljøet i en menighet. Etter det opplyste forlovet de seg i løpet av en uke fra den første «daten». Det ble deretter etterhvert fastsatt bryllup, hvilket ble holdt i august 2012, ca ½ år etter forlovelsen. Det er ikke opplyst når i forlovelsestiden bryllupsdatoen ble fastsatt. Men retten antar at allerede ved forlovelsesinngåelsen, og hvor dette også ble feiret, var det lagt et løp fram mot bryllup. Å forlove seg allerede etter en uke etter at man har blitt kjærester, er etter rettens vurdering svært raskt, og det innebærer at man tar store sjanser. Retten har forstått det slik at man fra saksøkers side mener at allerede det at de begge var innenfor [Trossamfunn], som er et svært tett menighetsfellesskap, skulle være en kvalitetssikring. Det kan nok så være, men uansett vurderer retten at dette er svært raskt, idet dette innebærer at man ikke har hatt noen kjærestetid før man går inn i forlovelsestiden, med de bindinger og forventninger som i praksis ligger i en forlovelse, hvor bryllupsdato da snart blir fastsatt etc.

Men retten legger til grunn at det å gå ut på date, forlove seg svært raskt, og deretter fastsette bryllupsdato, er helt frivillig fra partenes side. Også det presset man legger på seg selv ved den korte tiden mellom å bli kjærester og å holde stort bryllup, med etter det opplyste, 300 gjester fra inn- og utland, må sies å være helt frivillig. Retten kan ikke se at det er ført noe bevis som tilsier at familie eller menighet har utøvd noe press i forhold til noen av disse avgjørelsene. Saken synes således å være vesensforskjellig fra det man kan oppleve fra enkelte fremmede kulturer i forhold til tvangsekteskap, hvor familien bestemmer og presser det hele gjennom.

Hvis det har vært et press må det derfor ha kommet fra saksøkte eller fra saksøkers indre.

Saksøker har anført at saksøkte har presset henne, overtalt, ja manipulert henne, til å se bort fra sin tvil og uro, og spilt på hennes samvittighet og tro, og presset hennes grenser. Saksøkte har ment at de begge ønsket å inngå ekteskapet.

Retten vil ikke betvile at saksøker kan ha fått sine betenkeligheter i forhold til å inngå ekteskap med saksøkte. Og likeledes at saksøkte kan ha presset henne på hennes intimitetsgrenser. Det er utvilsomt riktig at de her hadde forskjellig livserfaring. Men hun er et voksent menneske, 21 år i juni 2012, og må vurderes deretter. Dette selv om hun kan ha levd i et beskyttet miljø. Hun kan ikke høres med, slik som hennes prosessfullmektig framholdt, at hun i forhold til seksualitet og alkohol etc., må vurderes som en 13–14-åring. Det er bl.a. beskrevet en badeepisode som retten oppfattet skulle ha skjedd i mai 2012, hvor saksøker har forklart at hun følte seg sterkt presset på sine grenser, og i følge hennes oppfatning trådte saksøkte over hennes grenser. Når hun opplevde slike forhold, som retten oppfattet at hun subjektivt oppfattet som et overgrep, og også etter egen opplevelse hadde andre negative erfaringer, og dette skjedde i den tiden som skulle være en prøvetid, likevel velger å gå videre mot bryllupet, legger retten til grunn at hun gjør dette med åpne øyne. At hun kan ha opplevd et sterkt ønske fra saksøkte om å gå videre, ved at han ber om tilgivelse, lover bot og bedring, å omvende seg, gir uttrykk for at han ikke kan leve uten henne etc., har retten forståelse for kan ha vært opplevd som et sterkt press. Men etter rettens vurdering har det ingenting å gjøre med slik «rettsstridig adferd» å gjøre som § 16, 3. ledd forutsetter. Heller ikke det presset det selvfølgelig er å avlyse et bryllup som er annonsert og forberedelser satt i gang. Etter rettens vurdering har partene selv satt seg i en slik pressituasjon ved å være så raske til å fastsette bryllupsdato.

Det er anført at saksøker på grunn av sin tro og overbevisning har opplevd det som et spesielt press i situasjonen, og at hun hadde en tro på at han ville forbedre seg når han ga uttrykk for å ville omvende seg, og at hun var redd for at han ville ta livet av seg, og at hun ville føle seg ansvarlig for det. Retten har forståelse for at hun kan ha følt seg under sterkt indre press. Men etter rettens vurdering er det ikke en slik pressituasjon som ekteskapsloven § 16, 3. ledd tar sikte på. Retten finner heller ikke bevist at saksøkte direkte har truet med å ta livet av seg hvis hun brøyt forlovelsen. Saksøker sa i sin partsforklaring heller ikke at han direkte hadde sagt dette. Men hun ga uttrykk for at hele dramaturgien tilsa dette, slik at hun ble redd for dette, og at det da ville være hun som hadde forårsaket dette. Men uansett finner ikke retten at dette er en slik tvang som går inn under § 16, 3. ledd. At hun har hatt en sterk tro på at han skulle forbedre seg når han ga uttrykk for at han ville omvende seg, hvilket saksøker har anført er et religiøst begrep som tilsier at man virkelig har tatt et oppgjør og vendt seg bort fra det negative og ikke vil gjøre det mer, finner retten heller ikke har noe med tvang å gjøre. At man i menigheten har en tro på at man kan vende seg bort fra synden og ikke gjøre den mer, kan etter rettens vurdering ikke tilsi at man kan være sikker på at dette vil skje. Også i [Trossamfunn] er man slik retten oppfattet det godt kjent med syndens realitet og tilbakevendende karakter, jf de overgrepene som saksøkte har vært utsatt for, og som retten legger til grunn var godt kjent både av saksøker og miljøet for øvrig. Retten har for øvrig heller ikke grunnlag for å fastslå at saksøkte ikke hadde et oppriktig ønske om å legge av seg negativ oppførsel og handlinger.

Oppsummeringsvis finner retten det ganske klart at ekteskapsloven § 16, 3. ledd ikke kan gi grunnlag for å kjenne ekteskapet ugyldig.

Det er videre anført at ekteskapet må kjennes ugyldig på grunnlag av ulovfestede ugyldighetsregler. Det er vist til at prinsippene i gammel ekteskapslov § 35 nr. 5 fremdeles gjelder. Denne bestemmelsen lyder slik:

«En egtefelle kan forlange egteskapet omstøtt ved dom:

5. hvis han er blitt forledet til å inngå ekteskapet ved, at han av den annen ektefelle gjennom falske opplysninger eller svikaktig fortieelse av sannheten er villedet om hvem den annen er, eller om dennes personlige forhold, som måtte ventes å ha avholdt saksøkeren fra å inngå ekteskapet, og disse

omstendigheter ennå må tillegges slik betydning at det ikke med rimelig grunn kan forlanges at ekteskapet skal fortsette;»

Denne bestemmelsen ble ikke videreført i ny ekteskapslov av 4. juli 1991.

Arbeidet med ny ekteskapslov startet ved NOU 1986:2 Innstilling til ny ekteskapslov - del I. Det ble her foretatt en grundig drøfting av om reglene om omstøtelse i § 35 skulle videreføres i en ny lov.

I avsnitt **5.2.5 Rettsvirkningene av omstøtelse** heter det bl.a.:

«At et ekteskap kan omstøtes, kan ha en særlig betydning for ektefeller som bekjenner seg til en religion som aksepterer omstøtelse av ekteskap, men i prinsippet ikke skilsmisse. Det tenkes da særlig på katolikker.»

I avsnitt **5.3.3 Andre hensyn som kan tale for å beholde et omstøtelsesinstitutt** heter det bl.a.:

«Større vekt har etter utvalgets oppfatning hensynet til *norske borgere* eller *personer bosatt her* som bekjenner seg til en religion som ikke aksepterer skilsmisse. Utvalget har overveiet dette særlige hensyn, men er kommet til at heller ikke dette forsvarer opprettholdelse av et institutt som det ellers ikke er grunnlag for å beholde. Også i denne forbindelse peker utvalget på hvor lite anvendt instituttet er, selv om det på grunn av økt innvandring kan tenkes å få noen større anvendelse enn tidligere.»

I avsnitt **5.4.3 Lovens § 35 nr 2, 3, 4, 5 og 6** heter det:

«Felles for § 35 nr 3, 4 og 5 er at det dreier seg om uriktige forutsetninger for inngåelsen av ekteskap, ikke vesensforskjellig fra uriktige og bristende forutsetninger av mange slag som eller kan forekomme, og trolig ofte forekommer. Anvendelsen av bestemmelsene beror videre på vanskelige bevisvurderinger, likesom det vil være vanskelig å trekke grensen for de relevante forutsetninger etter bestemmelsene. Når det gjelder de omstøtelsestilfellene som reguleres av § 35 nr 3, 4 og 5, er det utvalgets oppfatning at man trygt kan henvise spørsmålene til å få sin løsning på grunnlag av de vanlige regler for separasjon og skilsmisse.»

Regjeringen fremmet på grunnlag av NOU'en Ot.prp.nr.28 (1990-1991) Om lov om ekteskap. I **kapittel IV. Omstøtelse pkt 4 Justisdepartementets vurdering** heter det:

«Departementet er enig med utvalget og flertallet av høringsinstansene i at adgangen til omstøtelse bør gå ut. På samme måte som utvalget, legger departementet stor vekt på ønsket om å forenkle regelverket i en situasjon som her: Det er tale om et ganske omfattende regelsett for situasjoner om oppstår sjelden i praksis. Og man får brukbare løsninger ved å bygge på de mer generelle reglene om separasjon og skilsmisse kombinert med enkelte særregler. (Se utkastet til § 24 med kommentarer.)

Under **Merknader til de enkelte paragrafer** i Ot.prp.nr.28 heter det **Til § 16** bl.a.:

«Etter gjeldende ekteskapslov § 35 nr 2 og 6 kan et ekteskap omstøtes også hvis det foreligger andre alvorlige mangler ved den avgitte viljeserklæring: Når en ektefelle ved en feiltagelse har latt seg vie til en annen enn sin forlovede eller uten å ville inngå ekteskap (nr 2) og ved tvang (nr 6). Ekteskapslovutvalget forutsetter at hvis slike mangler ved viljeserklæringen unntaksvis skulle foreligge, må ekteskapet oppløses ved separasjon og skilsmisse (delinnstilling I s 53). Departementet ser ikke bort fra at slike alvorlige mangler ved viljeserklæringen kan medføre at ekteskapet blir ugyldig etter alminnelige ulovfestede ugyldighetsregler, jf utkastet § 16. Det overlates til praksis å trekke opp linjene her.»

I merknadene til § 16 sies det ingenting om § 35 nr. 5.

Odelstingsproposisjonen ble behandlet i justiskomiteen i Stortinget som avga Innst.O.nr.71 (1990-1991). Det heter her i Kap. **4. Omstøtelse**:

«I dag kan ekteskap i spesielle tilfeller omstøtes etter nærmere bestemmelser i ekteskapsloven kap. 4. Dette gjelder bl.a. ekteskap inngått i strid med forbudet mot ekteskap mellom slektninger, ekteskap inngått av sinnssyke eller høygradig åndssvake uten tillatelse og i tilfeller hvor det knytter seg mangler til ektefellens viljeserklæring. At ekteskap kan omstøtes kan ha en særlig betydning for ektefeller som bekjenner seg til en religion som ikke aksepterer skilsmisse.

Departementet foreslår i likhet med Ekteskapslovutvalget at adgangen til omstøtelse av ekteskap går ut. I stedet må ekteskapet oppløses på vanlig måte ved separasjon og skilsmisse. I incest- og bigamitilfeller foreslår en særskilt bestemmelse. Omstøtelse brukes lite i praksis, det kompliserer lovverket, og flere andre nordiske land har avskaffet ordningen. Forslaget får støtte fra de fleste høringsinstansene.

Komiteens merknader

Komiteen har ingen kommentarer og slutter seg til departementets forslag.»

Det synes således klart at i forbindelse med opphevingen av tidligere ekteskapslov § 35 nr 5 ble spørsmålet om hensynet til trossamfunn som ikke anerkjenner skilsmisse drøftet, både i NOU'en og i Odelstingsproposisjonen og innstillingen fra komiteen i Stortinget. Det ble ikke funnet at dette hensynet var sterkt nok til å videreføre bestemmelsen. Henvisningen til ulovfestede ugyldighetsregler refererer seg til andre av bestemmelsene i § 35, nr. 2 og nr. 6, hvorav nr. 6 om tvang er den mest aktuelle. Retten finner intet grunnlag for at det skulle gjelde ulovfestede ugyldighetsregler relatert til den type viljesmangler som § 35 nr. 5 refererer til. Retten vurderer at lovgiver med åpne øyne har overlatt disse tilfellene til at man må oppløse ekteskapet ved skilsmisse.

Dette synes ytterligere klart ved den lovendring som skjedde i ny ekteskapslov § 16 ved endringslov av 24. juni 1994 nr. 24 hvor man tar opp tvangsekteskap. Det heter her i **Ot.prp.nr.44 (1993-1994) Om lov om endringer i lov 4 juli 1991 nr 47 om ekteskap:**

«IV Ugilde tvangsekteskap

1 Bakgrunnen for framlegget

Den tidlegare ekteskapslova inneholdt ein regel som gav ein ektemake rett til å krevja ekteskapet omstøytt ved dom dersom vedkomande hadde vorte tvinga inn i ekteskapet ved rettsstridig åtferd som kunne skapa alvorleg otte (§ 35 fyrste leden nr. 6).

Straffelova (lov 22 mai 1902 nr 10 § 221 fyrste leden) sette fengelsstraff på inntil fire år (eventuelt bøter under formildande omstende) for ein ektemake dersom ekteskapet kunne krevjast omstøytt av den andre ektemaken av di vedkomande hadde vorte tvinga til å gifta seg, eller mot den som medverka til eit slikt giftarmål.

Regelen om omstøyting av tvangsekteskap var ein av fleire reglar i det såkalla omstøyttingsinstituttet. Ein ektemake hadde høve til å få ekteskapet omstøytt dersom det låg føre urette føresetnader for giftarmålet, manglande rettsleg handleevne eller manglar ved den viljesfråsegna som var gjeven. Inn under den sistnemnde kategorien kom tvangsekteskap og tilfelle der ein ektemake ved eit mistak hadde late seg via til ein annan enn den vedkomande var trulova med (ekteskapslova frå 1918 § 35 nr 2). Omstøyting av ekteskap ved dom førde til at baa partane etter omstøytinga fekk status som gifte.

Omstøyttingsreglane var svært detaljerte og omstendelege, og dei hadde minimalt å seia i praksis. Eitt av måla med den nye ekteskapslova var å få ei lov som formelt sett var enklare, meir oversynleg og lettare tilgjengeleg. Ekteskapslovutvalet kom difor til at alle omstøyttingsreglane burde takast bort. I og med at den nye ekteskapslova fekk reglar som gjev høve til enklare og raskare separasjon og skilsmål reint allment, såg utvalet det slik at det ikkje lenger var bruk for omstøyttingsreglane. Utvalet ordla seg slik (NOU 1986:2, side 53):

« Felles for § 35 nr 2 og 6 er at om situasjoner som de beskrevne først skulle forekomme, vil det dreie seg om alvorlige mangler ved den avgitte viljeserklæring. Situasjonene er imidlertid så særegne og upraktiske at de etter utvalgets oppfatning ikke forsvarer noen særbehandling, verken i form av særlige ugyldighetsregler eller særlige oppløsningsregler. Separasjon og skilsmisse etter vanlige regler må også i slike tilfeller være tilstrekkelig.»

Framlegget om å ta bort omstøyttingsinstituttet fekk støtte frå flesteparten av høyringsinstansane. Som ansvarleg departement for ekteskapslova var Justisdepartementet samd med utvalet i at det ikkje var føremålstenleg å halda ved lag eit vidfemnande regelverk for tilfelle som berre sjeldan viser seg i praksis. Departementet gjekk ut frå at ein ville få brukande løysingar ved å byggja på dei allmenne reglane om separasjon og skilsmål kombinert med visse særreglar. Framlegget frå Ekteskapslovutvalet om å ta bort omstøyttingsinstituttet fekk og tilslutnad frå Stortinget, og den nye ekteskapslova som tok til å gjelda 1. januar 1993, inneheld dermed ikkje lenger særskilde reglar for oppløysing av tvangsekteskap. Som ei følge av det vart óg regelen i straffelova § 221 bortteken.

Like før den nye ekteskapslova tok til å gjelda, fall det dom i Ringerike heradsrett, der ei 18 år gammal jente med pakistanske foreldre fekk omstøytt ekteskapet sitt. Ho hadde vakse opp i Noreg, men hadde vorte send til Pakistan for å gifta seg med ein mann ho ikkje kjende. Etter giftarmålet kom partane attende til Noreg, og det vart reist sak for å få ekteskapet omstøytt.

I kjølvatnet av denne saka kom det fram opplysningar som tyder på at tvangsekteskap er meir utbreidde enn vi tidlegare hadde rekna med. Arrangerte ekteskap er ein vanleg tradisjon i mange kulturar. Dette kan vera eit problem for jenter som har vakse opp i Noreg i familiar der foreldra kjem frå andre kulturelle samfunn, og som blir sende til heimlandet å foreldra for å bli bortgifte mot sin vilje.

På bakgrunn av den nemnde domen i Ringerike heradsrett fann Barne- og familiedepartementet grunn til å vurdera om det burde takast inn att ein særskild heimel i ekteskapslova som gav høve til omgåande oppløysing av tvangsekteskap.

For ein som er tvinga inn i eit ekteskap, kan det kjennast som ei ekstra pårøyning å vera nøydd til å gå vegen om separasjon og skilsmål for å koma ut or ekteskapet att. Etter gjeldande rett kan skilsmål fyrst krevjast etter eitt års separasjonstid, og i tillegg kjem saksarbeidstida både for separasjons- og skilsmålssaka. På toppen av pårøyninga med å venta så pass lenge før ein har fått eit rettskraftig skilsmål, kan det og vera ei pårøyning i seg sjølv å vera registrert med status som skild. I somme kulturar kan dette vera svært stigmatiserande, især for kvinner. Det kan mellom anna gjera det vanskeleg for dei å gifta seg på nytt. Visse kulturar tillet i det heile ikkje at skilde gifter seg om att. Jamvel om status som skild ikkje gjev slike avgrensingar i Noreg, har det likevel den konsekvensen at ein kyrkjeleg vigslar kan nekta å via dersom ein av brudefolka er skild og den tidlegare ektemaken lever.

Spørsmålet vart drøft i Ot.prp.nr.86 (1992-1993), som elles inneheldt framlegg til mindre endringar i ekteskapslova. Departementet kunne ikkje sjå at det trongst ein slik særregel, sidan alvorlege manglar ved viljesfråsegna kunne føra til at ekteskapet vart ugildt etter allmenne ulovfeste ugildingsreglar. Barne- og familiedepartementet konkluderte difor med at det likevel ikkje var naudsynt å innføra nokon særskild regel om oppløysing av tvangsekteskap. Men departementet peika på at det gjennom andre kanalar skulle gjevast informasjon til aktuelle innvandarmiljø i Noreg om at tvangsgiftarmål ikkje er i samsvar med norsk rett.

1.1 Nærare om innhaldet i framlegget

Med tilvising til tilrådinga frå komiteen gjer Barne- og familiedepartementet med dette framlegg om at ekteskapslova får ei særskild føresegn om tvangsgiftarmål.

Etter gjeldande rett har ein ektemake som har vorte pressa inn i ekteskapet med tvang, høve til å reisa søksmål med krav om at ekteskapet skal dømast ugildt etter allmenne ulovfeste ugildingsreglar. Når ekteskapslova skal få ein særskild regel om tvangsekteskap, bør denne regelen difor knytast til § 16, som gjeld ugilding, mellom anna på grunn av manglande rettsleg handleevne hos ektemakane. Ein ektemake som har vore utsett for tvang i samband med giftarmålet, får då ein lovfest rett til å reisa sak med krav om at ekteskapet skal dømast ugildt.

Å innføra ein slik heimel vil ikkje endra noko i høve til rettstilstanden i dag, men berre vera ei lovfesting av gjeldande ulovfest rett. Men ei slik kodifisering vil synleggjera den utvegen som finst alt i dag til å reisa sak for domstolane i medhald av dei allmenne ulovfeste ugildingsreglane.

I Innst.O.nr.46 (1993-1994) sluttet familie-, kultur- og administrasjonskomiteen seg til dette:

Komiteens merknader

Komiteen viser til utdrag av Innst.O.nr.105 (1992-1993) som er inntatt i lovframlegget. Komiteen er enig i at det ikke kan forventes at privatpersoner har tilstrekkelig kunnskap om alminnelige ulovfestede ugyldighetsregler og *tidligere* rettspraksis på området, samt at det er adgang til å reise søksmål for å få et ekteskap inngått ved rettsstridig tvang kjent ugyldig.

Komiteen er derfor enig i at det er hensiktsmessig å lovfeste en regel om ugyldighet i ekteskapsloven knyttet til § 16.

Siden det ble brukt mye tid under hovedforhandlingen på bevisføring i forhold til at det foreligger ulovfestede ugyldighetsregler omtrent tilsvarende den opphevede § 35 nr. 5 i gammel ekteskapslov, vil retten vurdere dette i en viss grad.

Det er framstilt fra saksøker og vitner som om saksøkte framsto som en helt annen person etter at bryllupet var inngått. Retten har problemer med å se det slik. Saksøker har fortalt om at hun også i forlovelsestiden oppdaget svakheter hos saksøkte. Hun har fortalt at han hele tiden presset hennes grenser i forhold til intimitet. Han var veldig påtrengende og til dels voldelig. Vedrørende badeepisoden i mai 2012 hvor de badet sammen i et

boblebad fortalte hun at hun måtte vri seg løs og bruke stor kraft. I stevningen til retten er dette omtalt som et voldtektsforsøk. Selv om retten tror at hun ikke brukte det ordet i retten, legger retten til grunn at hun må ha oppfattet det slik når dette står i stevningen. Saksøkte har avvist dette, og retten tar ikke her stilling til hva som er en riktig beskrivelse, kun om hvordan saksøker har beskrevet dette. Dette var i mai og det var enda 3 måneder til bryllupet. Saksøker fortalte i retten at saksøkte framstilte seg selv som svak og saksøker som sterk, og som kunne hjelpe ham. Han ga uttrykk for at dersom hun forlot ham ville alle de vonde tankene og traumene fra overgrepene komme tilbake. Slik retten oppfattet det fortalte saksøkte helt i starten av deres forhold at han hadde vært utsatt for overgrep. Retten oppfattet det også slik at hun var kjent med dette før det. Saksøker hadde således vært åpen på at han hadde tunge ting å slite med. Det må også anses å være almen viten i samfunnet i dag at overgrep i barn- og ungdomstida kan ha store og langvarige negative psykiske konsekvenser for de som blir utsatt for dette. Det er heller ikke ukjent at slike alvorlige overgrep kan føre til adferdsproblemer. Det er ingen direkte sammenheng mellom å være utsatt for overgrep, og at man siden begår tillitsbrudd i form av tyverier etc, og får alkoholproblemer. Men de psykiske vanskene overgrepet kan medføre kan gi seg veldig forskjellige utslag, og etter rettens vurdering er både tyverier og alkoholproblemer mulige slike utslag.

Saksøker har fortalt om at saksøkte «la seg flat», ba om tilgivelse, vitnet på møter og ga uttrykk for å ville omvende seg og legge av det gale. Fordi han ikke klarte dette anser hun dette som falskhet og manipulering. Retten finner ikke, på bakgrunn av bevisføringen, å kunne dette til grunn som et faktum. Særlig ikke på bakgrunn av det saksøkte har vært utsatt for.

Men retten vurderer at saksøker allerede i forlovelsestida, etter eget utsagn, fikk mange signaler om at saksøkte ikke var en sterk psykisk person, hadde psykiske problemer, og hadde vært utsatt for alvorlige overgrep. Retten finner det derfor vanskelig å legge til grunn, slik hun beskrev det i retten, at det var på bryllupsreisen hun oppdaget «at han ikke var en god person».

Saksøker har anført at hun først etter bryllupet ble kjent med at saksøkte hadde alkoholproblemer, at han hadde foretatt tyverier, at han hadde løyet for henne, at han ikke ville arbeide, at han isteden satt oppe om natta og spilte spill, at han var en person uten evne til å sette seg inn i andre personers situasjon etc.

Det er utvilsomt riktig at det har utviklet seg store problemer i ekteskapet. Det er sikkert også riktig at det har kommet fram mange ting underveis i ekteskapet. Men som beskrevet ovenfor vurderer retten at saksøker fikk mange signaler underveis i forlovelsestiden om at saksøkte hadde problemer. Som tidligere nevnt vurderer retten også at partene har tatt sjanser ved å ha en så kort «bli nærmere kjent-periode», som kjæreste- og forlovelsestiden skal være. Hadde man tatt seg bedre tid, særlig som kjærester uten å være forlovet, ville man oppdaget mer og mer av den annens personlighet, og man ville hatt en større valgfrihet om man ville akseptere den annens svake og sterke sider og gå videre i forholdet, eller bryte.

Saksøker har vist til rettspraksis i forhold til den opphevede § 35 nr. 5 i gammel ekteskapslov. I en dom i Sunnhordland herredsrett fra 14.02.72 (RG-1972-492) ble et ekteskap omstøtt. Mannen hadde der fortiet at han var straffedømt 15 ganger og hadde fått bøter eller var dømt for alkoholmisbruk 70 ganger. Sammenlikningsvis er det i herværende sak anført at saksøkte har blitt tatt for/har erkjent diverse tyverier fra arbeidsgiver, venner, familie. Det har ikke ført til politianmeldelser, og samlet omfang er ikke eksakt klarlagt. Men slik retten oppfattet var mange av tilfellene mindre beløp eller ting, opp til noen tusen kroner, hvor det viktigste kanskje var at det var et tillitsbrudd. Om alt dette ble klarlagt først etter bryllupet ble ikke helt klarlagt. Et vitne fortalte at han i hvert fall hadde mistanke til at saksøkte hadde tatt ut 1000 kr ekstra på hans kort, som saksøkte hadde fått overlatt for å handle for, og dette var i god tid før forlovelsen ble inngått.

Det er også anført at saksøkte hadde tatt opp gjeld før ekteskapsinngåelsen, og som han ikke fortalte om til saksøker, og som siden ble til inkassosaker og problemer.

Det er også mange andre negative ting som ble anført fra saksøker mot saksøkte, om rusproblemer, manglende vilje til å skaffe seg jobb, hardhendt behandling, manglende empati etc. Han er beskrevet som en splittet personlighet og at han levde et dobbeltliv.

Saksøkte har ikke bestridt at han har foretatt tyverier, at han har hatt psykiske problemer, at han i perioder har misbrukt alkohol, og brukt det for å døyve traumer og å få sove, at han hadde gjeld før ekteskapet som han ikke fortalte om og at dette kunne dreie seg om ca 100.000 kroner, at han har hatt problemer med å stå i jobb, og at han tok tak i og holdt saksøker fast i den episoden i desember 2013 som ført til at samlivet ble brutt. Retten oppfattet ham også slik at nærheten i samlivet med saksøker førte til psykiske utfordringer, uten at dette hadde noe med saksøker å gjøre, men heller det han hadde vært utsatt for som barn og ungdom.

Oppsummeringsvis vurderer retten at det er sannsynlig at saksøktens adferd er preget av de overgrep han ble utsatt for som barn og ungdom. Disse overgrepene var saksøkte helt åpen om. Saksøker fikk mange signaler i forlovelsestiden om at saksøkte hadde sine problemer og svakheter. Partene valgte frivillig å ha en svært kort «bli kjent periode» før de inngikk ekteskap. Sett i lys av den korte tiden, og de signaler som likevel kom i denne tiden, finner ikke retten at det som senere kom fram var av en slik karakter at det kan føre til omstøtelse av ekteskapet etter prinsippet i gammel ekteskapslov § 35, pkt 5.

Dette har imidlertid vært en subsidiær drøftelse under synsvinkel av at prinsippet i § 35, pkt. 5 består som ulovfestet ugyldighetsregel. Som redegjort for ovenfor vurderer imidlertid retten at noen slik ulovfestet ugyldighetsregel ikke foreligger. Stortinget har drøftet nettopp en slik situasjon som denne saken har reist, og med åpne øyne henvist dette til vanlig skilsmisse.

Saksomkostninger

Etter hovedregelen i tvl. § 20-2 har den part som har vunnet saken krav på full erstatning for sine saksomkostnader hos motparten. I denne saken har begge parter fått innvilget fri sakførsel. Det er således staten som eventuelt skal tilkjennes saksomkostninger. Etter tvl § 20-2 (3) kan motparten helt eller delvis fritas for erstatningsansvar hvis tungtveiende grunner gjør det rimelig. Det regnes opp forskjellige momenter som det særlig legges vekt på. Et av momentene er om saken var tvilsom, slik at det var god grunn til å få saken prøvd. Retten finner ikke at dette er tilfellet. Det kan også gis fritak derom saken er av velferdsmessig betydning og styrkeforholdet mellom partene tilsier slikt fritak. Saken er utvilsomt av stor velferdsmessig betydning for saksøker. Men en kan vanskelig si at styrkeforholdet mellom partene tilsier slikt fritak. Denne oppregningen av momenter er imidlertid ikke uttømmende. Etter rettens vurdering er saken av så stor velferdsmessig betydning for saksøker å få prøvd denne muligheten, at, tatt i betraktning at det er gitt fri sakførsel, så bør saksøker fritas for å betale motpartens saksomkostninger. Retten vurderer at saksøker ikke på selvstendig grunnlag har kunnet vurdere hvilke muligheter hun har hatt for å vinne fram med en sak, og kan ha blitt gitt inntrykk av at dette er en større mulighet enn det i virkeligheten er.

Domsslutning:

- 1. Ekteskapet mellom A og B, inngått 0.0.12, er inngått på gyldig vis.*
- 2. Partene bærer hver sine saksomkostninger.*